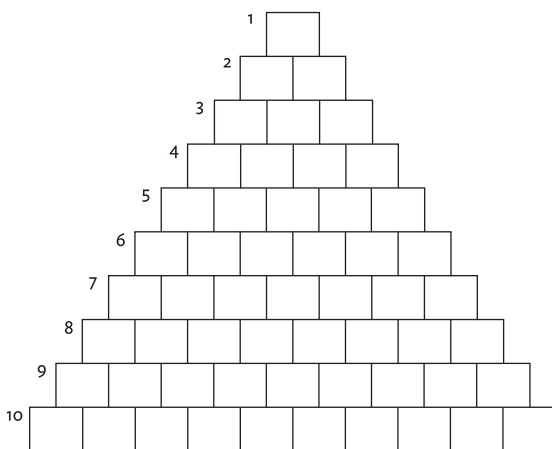

za 1 januari

1. Spanje (op auto's) 2. overdreven 3. voorzetsel 4. begrip
5. metrum 6. beroep 7. tropisch insect 8. versvorm (drie versvoeten per regel) 9. drie maanden 10. cavalerie-officier

Vul bij elk getal één woord, afkorting of naam in. Gebruik steeds dezelfde letters als in het woord erboven, plus één extra. De oplossing staat op de achterkant van dit blaadje.

piramidepuzzel

Elke zaterdag vindt u op de kalender een taalpuzzel. Er zijn verschillende soorten: piramidepuzzels, zoals op de voorkant, toevoegpuzzels, vervangpuzzels en woord-sudoku's. De oplossing staat steeds op de achterkant van het kalenderblaadje.

De oplossing van deze week:

E - te - met - term - ritme - metier - termiet - trimeter - trimester - ritmeester.

Rutger Kiezebrink

zo 2 januari

Dit jaar staat de zondag in het teken van oude en nieuwe woorden. Om en om komen vrijwel vergeten woorden en neologismen aan de orde – en soms ook oude of nieuwe uitdrukkingen.

We beginnen met *bedilal* en *albedil*: zijn dat oude of nieuwe woorden?

bedilal en albedil

In hun gedicht 'De ontevredene' uit 1781 beschrijven Aagje Deken en Betje Wolff een bezoek aan een zure, chagrijnige nicht. In een van de coupletten noemen ze haar "(...) een narrige albedil / Die, en zich zelf, en andren kwelde". *Albedil* is een oud woord, net als het synoniem *bedilal*.

De woorden duiden een bemoeizuchtige persoon aan die over alles iets te zeuren heeft. Zo iemand hoort thuis in het rijtje van de bemoeials, wijsneuzen, betweters, zeurpieten, tantefeers, criticasters, pottenkijkers en regelneven.

Albedil en *bedilal* komen van het werkwoord *bedillen*, dat 'min of meer gezochte aanmerkingen maken' betekent, en ook wel 'betuttelen' of 'bevitten'; het is dus iemand die *al* (= 'alles') *bedilt* – net zoals een *bemoeial* iemand is die zich met alles bemoeit. Vroeger kwam je ook weleens de uitdrukking *Vadertje Albedil* tegen, als kritische benaming voor een bemoeizuchtige overheid.

Overigens: het hierboven genoemde *tantefeer* is een vergeten aanduiding voor 'bemoeial' of 'druktemaker', ontstaan uit het Franse *tant à faire* ('zoveel te doen').

Raymond Noë

ma 3 januari

Zullen er in 2022 *beren op de weg* zijn? Of moeten we bang zijn voor *leeuwen op de weg*? Of *tijgers*? Of *wolven*?

beesten op de weg

Beren op de weg is het gebruikelijkst, maar ook *leeuwen*, *tijgers* en *wolven* komen in de uitdrukking voor. Ook zijn er allerlei combinaties mogelijk, zoals in deze zin in een krant uit 1898: “Als gewoonlijk waren er duizend leeuwen en beren op den weg: tal van bezwaren van gemeente- en polderbesturen.”

Wie *beren op de weg ziet*, ziet overal problemen, maar vaak gaat het vooral om angst voor het onbekende. De wilde dieren symboliseren die angst. De uitdrukking is gebaseerd op wat we zouden doen als er écht gevaarlijke beesten rondliepen: veilig binnenblijven. Alleen is de kans dat we zulke dieren tegenkomen al lange tijd niet aanwezig. Het gaat dus om een irreële angst – óf om een smoesje, omdat je gewoon geen zin hebt iets nieuws of moeilijks te ondernemen.

De oorsprong is waarschijnlijk een passage uit de Bijbel. In het boek Spreuken (in de Nieuwe Bijbelvertaling) staat: “Een luiaard zegt: ‘Er is een leeuw op de weg, er sluipt een leeuw in de straten.’” Iemand die lui is, verzint dus een gevaar om lekker binnen te kunnen blijven zitten.

Taaladviesdienst – Roos de Bruyn

di 4 januari

De dinsdagen op deze kalender zijn gewijd aan benamingen van taart, koek en gebak: waar komen ze vandaan en hoelang kennen we ze al?

We beginnen met *banket*, de verzamelnaam voor de taarten, gebakjes en koeken die een *banketbakker* maakt en verkoopt. Wat betekende *banket* oorspronkelijk?

banket

Oorspronkelijk was *banket* de aanduiding van ... een bankje. Het woord is in de veertiende eeuw ontleend aan het Franse *banquet*, dat weer afkomstig is van het Italiaanse *banchetto*, de verkleinvorm van *banco*.

Het woord heeft een hele betekenisontwikkeling door- gemaakt. Eerst noemde men alleen een kleine bank zo, toen het feestmaal waar men al zittend op zo'n bankje van genoot, vervolgens alle lekkernijen die men tijdens het feestmaal op tafel had staan (dus ook hartige pasteien en vleesbroodjes), daarna specifiek de zoete spijzen van dat maal, en uiteindelijk waren het bankje en het maal helemaal niet meer nodig en noemde men gewoon al het zoete gebak *banket*.

En hoe zit dat in de landen om ons heen? In het Engels en Frans is *banquet* nog altijd een feestmaal, net als *Bankett* in het Duits. Voor 'ons' banket gebruikt het Frans *pâtisserie* en het Engels *pastry*; beide zijn afgeleid van het Latijnse woord *pasta* en hebben letterlijk betrekking op 'deegwaar'. In het Duitse taal- gebied koop je gebak bij een *Konditorei*; dat woord komt van het Latijnse *condire*, dat zoiets als 'lekker maken, bereiden' betekent.

René Dings

wo 5 januari

De woensdag is net als eerdere jaren de taaladviesdag. Naast spelling-, grammatica-, werkwoord- en vergelijkbare taalkwesties komen er ook woordweetjes en tips voor duidelijke taal aan de orde.

We beginnen met een uitspraakvraag: hoe spreek je het woord *hygiëne* uit?

hygiëne

Woordenboeken en uitspraaknaslagwerken vermelden maar liefst drie mogelijkheden om *hygiëne* uit te spreken. Iedereen is daar vrij in: ‘hie-gjee-nuh’, ‘hie-gie-jee-nuh’ en ‘hie-gie-jè-nuh’. (De onderstreping geeft de klemtoon aan; de *uh* staat voor een toonloze *e*, zoals de *e* in *de* of *talen*.)

Die laatste uitspraak sluit nog een beetje aan bij de Franse oorsprong van het woord, al klinkt *hygiëne* in het Frans eerder als ‘ie-zjè-nuh’ of ‘ie-zjèn’. Omdat het woord al lange tijd ingeburgerd is, is ook de spelling aangepast. Zo zet je in het Nederlands een trema op de eerste *e*, om te voorkomen dat de *ie* in *hygiëne* één lange *ie*-klank wordt (‘hie-gie-nuh’).

Het bijvoeglijk naamwoord *hygiënisch* wordt alleen met een *ee*-klank uitgesproken: ‘hie-gie-jee-nies’. Hierbij sluit de uitspraak ‘hie-gie-jee-nuh’ het best aan, en die lijkt tegenwoordig ook het gebruikelijkst.

Taaladviesdienst – Tamara Mewe

do 6 januari

Op de donderdagen van deze kalender komen de verschillen en overeenkomsten tussen de taal in Vlaanderen en de taal in Nederland ter sprake.

Eerst een algemene vraag: spreken Vlamingen ‘Vlaams’? En wat is dan ‘Hollands’?

‘Vlaams’ en ‘Hollands’

Welke taal spreekt een Vlaming? Als je van *Vlaams* spreekt, begeef je je op glad ijs. De officiële taal in Vlaanderen is het Nederlands. Taalkundigen gebruiken soms specifiek de term *Belgisch-Nederlands*, met als tegenhanger *Nederlands-Nederlands*.

Vlaams kan verschillende dingen betekenen. In de dialectkunde is het de koepelterm voor de dialecten uit de provincies West- en Oost-Vlaanderen en de aangrenzende streken Frans- en Zeeuws-Vlaanderen. Maar het wordt ook gebruikt voor de spreektaal in Vlaanderen. Alleen heeft *Vlaams* of *schoon Vlaams* een afkeurende ondertoon: het is vis noch vlees, geen standaardtaal en geen dialect, en vooral: niet ‘correct’.

De benaming *Hollands*, die veel Vlamingen dan weer gebruiken om in hun oren typisch taalgebruik uit Nederland aan te duiden (denk aan *nou nou*, *hartstikke*, *opsodemieteren* en de harde *g* en de Gooise *r*), is net zo verwarrend. *Hollands* is in feite de naam voor de Nederlandse spreektaal uit de provincies Noord- en Zuid-Holland. Mensen uit andere provincies voelen zich dan ook vaak niet aangesproken als iemand het over *Hollands* heeft.

Miet Ooms

vr 7 januari

Huis- en thuishronkels

**Dak- en thuislozen:
blijf zoveel mogelijk
binnen.**

Groot Eindhoven

TAALKRONKELDAG

Schreeuwend tekort aan woningen in Westvoorne: 'Ik lig er 's nachts wakker van'

AD.nl

Realisatie van 13 aardbevingsbestendige gezins- en levensloopbestendige woningen

Bord bij nieuwbouwproject, Middelstum

Sekswerk thuis niet platgelegd

Haarlems Dagblad

Maandag hebben we voor zestien
thuislozen gekookt. We hebben de
maaltijd bij hen thuis gebracht.

Reformatorsch Dagblad

ONZE TAAL
